

**PRAXIOLOGIA INOVATIV-ARTISTICĂ: ABORDARE DE
SISTEM INNOVATIVE ARTISTIC PRAXEOLOGY: SYSTEM
APPROACH**

**Tatiana Bularga, PhD, Associate Professor,
Alecu Russo Balti State University,
Moldova**

Rezumat. Studiul practicii învățământului artistic din Republica Moldova ne dovedește destul de convingător că între teoria și praxiologia artistică există o discrepanță considerabilă, fapt care afectează negativ managementul implementării unei praxiologii inovatoare, adică de formare prin inovare. Dezideratul implementării unei *praxiologii formativ-inovatoare* în învățământul artistic național nu este un capriciu al momentului și nici un demers de ordin pur teoretic, ci este o necesitate vitală, practică care vizează mobilizarea tuturor resurselor umane spre a schimba atât viziunea integrativ-profesională a cadrelor didactice, cât și responsabilitatea nemijlocită a acestora pentru calitatea acțiunilor întreprinse zi de zi cu actorii procesului de formare.

Praxiologia inovativ-artistică este destinată pedagogului-practician din domeniul învățământului artistic pentru a orienta acțiunea acestuia spre: *proactivitate, centrare valorică, introdusă deschidere artistică, creativitate și succes personal/public*. Conținuturile lucrării vor avea o rezonanță pozitivă în rândul studenților, masteranzilor, doctoranzilor și tuturor cadrelor didactice din sistemul educațional-artistic.

Cuvinte-cheie: praxiologia inovativă, învățământul artistic național, implementare, proactivitate, centrare valorică, succes, procesul de formare, participanții procesului de formare.

Abstract. Approache of artistic educational practice from Republic of Moldova proves us convincingly that between theory and artistic praxeology there is a considerable discrepancy, which adversely affect the implementation of a praxeology, as the training through innovation. Desideratum to deploy a formative praxeological trends in national artistic education is not a whim of the moment, not a step of a purely theoretical nature, but is a vital necessity, a practice aimed at mobilizing all human resources to change both integrative vision professional teacher didactice and direct responsibility for the quality of the actions undertaken on a daily basis with the actors.

Formative praxeology is intended for teachers from artistic education to guide its action towards a proactive approach: value centering, opening through art, artistic creativity, personal and public success. The contents of this work will have a positive resonance among students, undergraduates, PhD students and all teachers in artistic training process.

Keywords: innovative praxeology, national artistic education, deployment, proactivity, value, success, formation process, the participants of the formation process.

În scopul instaurării unei relații dinamice între abordările teoretice și aplicările practice reușite ale demersurilor științifico-epistemologice, este nevoie de o conlucrare optimă între acumulările teoretice și inovațiile praxisului educativ. Conexiunile calitative între praxiologie și teorie nu pot provoca de la sine schimbări dorite în procesul educațional. Dar practica educațională și studiul acesteia, *praxiologia*, constituie pentru științele educației nu numai una din cele trei surse de cunoaștere în cercetarea pedagogică, dar și un temei epistemologic semnificativ în stare să contribuie la soluționarea problemelor pedagogiei, în special, la optimizarea relației *teorie – practică educativă*.

Asemenea legătură și colaborare eficientă dintre teorie și practică o vedem de pe poziții de conlucrare atât pe orizontală (receptivitatea aplicativ-activă a practicienilor la demersurile și elaborările științifice, pe de o parte, și valorificarea sistemică și continuă a experiențelor inovative ale practicienilor, pe de altă parte), cât și pe verticală, ceea ce înseamnă că praxiologul inovativ preia din elaborările teoretice nu totul cu amănuntul, ci doar ideile esențiale pentru a le aplica de pe propriile poziții, acestea fiind însoțite de încă 2-3 opțiuni ale actorului procesului de schimbare prin inovare practică.

Dacă e să ne referim la domeniul formării personalității prin artă, observăm că practica acestei direcții de învățământ nici pe de parte nu întrunește necesarul tehnologic specific proceselor de receptare-înțelegere-creare a operelor de artă.

În acest domeniu educațional demersul pentru optimizarea raportului teorie-practică obține valențe instructiv-formative și de dezvoltare artistică suplimentare, datorită principiilor creării/recreării-receptării produselor artistice, care stipulează că opera de artă există ca atare doar în procesul interpretării-vizualizării-audiției acesteia – proces care cuprinde acțiunea mentală a autorului *de creație*, considerată convențional ca una *teoretică*, cu acțiunea *de receptare* și, totodată, fiind considerată ca una *practică*. Procesul de receptare artistică în cadrul acțiunilor instructiv-formative se identifică cu însăși acțiunea educativă. În acest proces, o pondere considerabilă îi revine stării *participative* a elevului/studentului la acțiunea de proiectare, desfășurare și evaluare/autoevaluare (prin prescrierea hărților comportamentale individuale, anticiparea acțiunilor practice, varierea operațiilor, realizarea sarcinilor prin alegerea variantelor optime de rezolvare) și a *dinamicii competenței profesionale* a cadrului didactic de a realiza gradual procesul de proiectare (teoretică) și acționare (practică), prin identificarea conținuturilor educaționale și acțiunilor valorice, diagnosticarea resurselor individuale, planificarea, formarea ipotezelor, evaluarea secvențială și finală.

Studiul practicii învățământului artistic din Republica Moldova ne dovedește destul de convingător că între teoria și praxiologia artistică există o discrepantă considerabilă, fapt care influențează negativ managementul implementării unei **praxiologii inovative**, adică de formare prin inovare.

Dacă e să ne referim la domeniul formării personalității prin artă, observăm că practica acestei direcții de învățământ nici pe de parte nu întrunește necesarul tehnologic specific proceselor de receptare-înțelegere-creare a operelor de artă.

În acest domeniu educațional demersul pentru optimizarea raportului teorie-practică obține valențe instructiv-formative și de dezvoltare artistică suplimentare, datorită principiilor creării/recreării-receptării produselor artistice, care stipulează că opera de artă există ca atare doar în procesul interpretării-vizualizării-audiției acesteia – proces care cuprinde acțiunea mentală a autorului *de creație*, considerată convențional ca una *teoretică*, cu acțiunea *de receptare* și, totodată, fiind considerată ca una *practică*. Procesul de receptare artistică în cadrul acțiunilor instructiv-formative se identifică cu însăși acțiunea educativă. În acest proces, o pondere considerabilă îi revine stării *participative* a elevului/studentului la acțiunea de proiectare, desfășurare și evaluare/autoevaluare (prin prescrierea hărților comportamentale individuale, anticiparea acțiunilor practice, varierea operațiilor, realizarea sarcinilor prin alegerea variantelor optime de rezolvare) și a *dinamicii competenței profesionale* a cadrului didactic de a realiza gradual procesul de proiectare (teoretică) și acționare (practică), prin identificarea conținuturilor educaționale și acțiunilor valorice, diagnosticarea resurselor individuale, planificarea, formarea ipotezelor, evaluarea secvențială și finală.

În demersurile de proiectare a procesului de implementare a praxiologiei inovativ-artistice am reieșit din presupunerea că *ADaP* (acțiunea didactică a profesorului) și *AAaE/S* (acțiunea artistică a elevului/studentului) devin valori fundamentale ale procesului de integrare a teoriei și praxiologiei din perspectiva unei educații eficiente, cu condiția că vor fi utilizate pe larg atât pe orizontal, cât și pe vertical, conform modelului pentagonal alcătuit din cinci principii: al *proactivității*, al *centrării valorice*, al *introdoschiderii artistice*, al *creației/creativității*, al *succesului*, re-conceptualizate și instrumentate din perspective teoretico-metodologice moderne.

Ne-am propus să studiem activitatea formativ-educativă a practicianului din unghiul de vedere al mai multor poziții, care au o pondere semnificativă anume în legătură cu procesul de implementare a praxiologiei inovative și anume – verificarea relaționării dintre variabilele: *profesionalism și competență pedagogică, măiestrie și autoperfecționare continuă*.

Reieșind din aceste afirmații, am stabilit următoarele corelări praxiologice:

- gradul stăpânirii de către profesorul-practician a tehnologiilor de promovare a unui *stil de acționare operativă și calitativă*;
- dimensiunea stimulării *independenței elevului/studentului* în proiectarea și realizarea eficientă a AA;
- nivelul de aplicare a *modelului de influențare indirectă*;

Printre riscurile previzibile la care ne putem aștepta în practica de predare-învățare-evaluare am putea evidenția drept riscuri care rămân deschise procesului de implementare a praxiologiei inovative operaționalizarea a trei variabile cu o arie de desfășurare consecutivă și specifice unei acțiuni artistice: **proiectarea – organizarea – realizarea**.

Proiectarea, organizarea și realizarea practică a acțiunii artistice

Asemenea procese se desfășoară în baza legităților de funcționare a principiului **proactivității**.

În valoare sunt puse:

- 1) *obiectivul AAaE/S*: a acționa proactiv, adică a acționa cu o voință și inițiativă maximă;
- 2) *calitățile individuale ale elevului/studentului, transferabile în stil proactiv* (*Chestionarele pentru variabilele: **a, b, c, d, e** vezi: anexa, Tabelul 1.):

a) valorificarea potențialităților individuale presupune acționarea orientată a elevului/studentului spre realizarea pe deplin a resurselor personale (conștiință, abilități, capacități/priceperi):

- *conștiința* în acțiunea artistică are o funcție de schimbare spre integrarea spirituală prin paradigmele *din exterior spre interior, din interior spre exterior și întru conținutul personal/personalist*;
- *abilitățile individuale* includ variabile care definesc resursele pentru realizarea reușită a AA și rezidă în:
 - prezența tonului emoțional;
 - stocarea și conservarea optimă a informațiilor artistice;
 - procesarea mentală eficientă a reprezentărilor auditive;
 - flexibilitatea gândirii artistice;

- atitudinea critică față de impresiile sugerate de artă;
- *capacitățile/priceperile practice* – resurse inevitabile în contextul acțiunilor cu o înaltă rezultativitate. În domeniul muzicii, spre exemplu, specificăm următoarele capacități de referință:
 - perceperea diferențiată și integrată a muzicii;
 - verbalizarea/comentarea și interpretarea artistică a conținutului muzical;
 - improvizarea/muziciera/compunerea muzicală elementară.

b) autoreglarea acțiunilor pozitive constituie o variabilă comportamentală raportată la sintagma *cauză – efect*, datorită faptului că orice cauză va stimula un *efect* cu condiția că acest efect va fi bine proiectat/planificat. În contextul paradigmei de *schimbare calitativă* persoana este orientată spre a-și cultiva un stil de autodirijare a acțiunilor convergente, adică care să concentreze eforturile la nivel teoretic (*analiză, comparare, judecată, conștientizare*) și la nivel practic (*respingerea influențelor și împrejurărilor negative și acceptarea/valorificarea celor pozitive*).

Aici vom da prioritate obiectivelor-cheie:

- a cultiva o gândire pozitivă;
- a porni în proiectarea AA de la sfârșit, deoarece fiecare produs de artă este o finalitate, un model acțional desfășurat în timp, demn de urmat.

c) raportarea inițiativelor proprii la idealul performant. Persoana eficientă nu așteaptă rezolvări ale situațiilor și problemelor oferite bruto, ci vine în întâmpinarea acestora cu inițiative și oportunități proprii. Raportarea inițiativelor personale la modelele, idealurile educaționale/culturale acceptate implică o stare de critică și autocritică, constituind o nouă etapă în procesul evolutiv al paradigmei de *schimbare*. Obiectivul de referință, în acest sens, este *a opta pentru* o acțiune și un rezultat *de calitate*.

d) asumarea de responsabilități. Persoana orientată spre rezultate calitative, de regulă, doarește, este predispusă spre a veni cu un *răspuns abil* (*respons+abilitate*) sau, altfel spus, ea cântărește bine nivelul resurselor personale (indicii cantitativi și calitativi) și stabilește *imprintingul* (momentul) adoptării deciziilor pentru **a răspunde** faptelor sale și a nu învinui împrejurările sau a nu da pe seama altora nereușita personală. Obiectivele de referință sunt următoarele:

- a alege răspunsurile după situații;
- a crea împrejurări artistice pozitive;
- a domina împrejurările și reprezentările, sentimentele, trăirile personale;
- a-și asuma responsabilități pentru mesajele verbale și evoluările artistice.

e) cultivarea unui limbaj proactiv. Prin intermediul limbajului vorbit sau artistic are loc transmiterea în exterior a materiilor informaționale, inclusiv a stărilor afectiv-emoționale ale lumii interne. Cuvântul constituie exponentul principal al judecăților, al intențiilor noastre. *A-ți cultiva un limbaj proactiv* în plan educativ, înseamnă a-ți schimba paradigma mentală față de tine și față de alții, mai ales când ne referim la un proces mijlocit de valorile artistice. La persoanele orientate spre rezultat, *reușita personală/publică*, paradigma limbajului proactiv va avea următoarele semnificații: „voi reuși să percep în profunzime mesajul muzical”, „doresc să cunosc mai amplu valorile muzicii”, „voi duce acțiunea muzical-artistică începută la bun sfârșit”.

Dinamica schimbărilor calitative are loc:

prin intermediul percepției/interpretării:

- conținutului muzical-artistic al creației (ideea, tema, caracterul);
- forma și aria expunerii/executării (vocală, instrumentală, dramatică, de basm, lirică etc.);
- încărcătura psihologică (profunzimea sentimentelor, puterea sugestivă, dimensiunea empatică);
- efectul schimbării organizaționale (re-organizarea, planificarea, schimbarea atitudinilor comportamentale, tendința spre succes);
- acționarea independentă: *luarea de inițiative experimentale, de autoeducație*.

De la bun început am menționat că desfășurarea eficientă a acțiunii artistice și obținerea unui rezultat dorit poate avea loc doar în urma respectării unor pași realizați etapizat. Prin urmare, la etapa întâi ar trebui să fie înaintată întrebarea-stimul, care poate fi atât de natură emergentă, adică venită din interior, cât și de natură exogenă, venită din exterior. De exemplu, în calitate de întrebare-stimul poate fi o informație cu sens de provocare: „ce este aceasta?”, adică are loc o situație de atenționare.

La etapa a doua ar fi nevoie de o reflexie a conlocutorului prin analiza stimulului parvenit fie din interior, fie din exterior și aducerea unor anumite explicații provizorii, cu caracter ipotetic.

Etapa a treia se reduce la acceptarea sau respingerea de către respondent a stimulului parvenit din exterior prin actul de conservare a proiectului acțiunii sau chiar excluderea definitivă a acesteia din câmpul mental. La etapa a patra are loc luarea deciziei și elaborarea proiectului de acționare practică. Etapa a cincea, din considerente logice, ar trebui consacrată întru totul realizării acțiunii propriu-zise prin efecte reale: intonare, ritmizare, verbalizare, desenare, schematizare etc.

Evident, etapa a șasea o rezervăm pentru evaluarea și autoevaluarea rezultatelor acțiunii, documentarea incidentelor negative și analiza cauzelor care au provocat aceste incidente.

În concluzie la acest capitol vom menționa că orele de curs și orele extracurriculare sunt alcătuite dintr-o suită de acțiuni, care trebuie să aibă valoarea unui **eveniment acțional**, pentru care este caracteristică prezența:

- stimulului sau stimulilor emergenți, exogeni;
- conținutului acțiunii propriu-zise;
- dramaturgiei desfășurării acțiunii: introducere, expoziție, dezvoltare, culminație, repriză, încheiere;
- motivației-scop, motivației-scopuri;
- mediilor de desfășurare: *instructiv-educational*, exprimat prin presiune formativă, stare de dependentă; *individual*, exprimat prin libertatea opțiunii, starea independentă; *artistic*, susținut de schimbările calitative, starea intraindependentă;
- capacității de a urma rigorile unor anumite principii;
- finalităților care să aibă efect practic.

Practicianul își asumă o mare responsabilitate formativă, deoarece el evoluează în funcția de educator și manager al procesului interdisciplinar (pedagogie, psihologie, filosofie, muzicologie, estetică). Competențele didactice, educaționale și manageriale ale profesorului sunt puse în acțiune respectiv strategiilor curriculare, raportate la exigențele sociale înaintate față de învățământ, față de educație. Reieșind din obligațiunile și responsabilitățile pe care le asumă practicianul pentru cauza educațională, în cele ce urmează, vom specifica principalele roluri pe care trebuie să le îndeplinească un profesor-praxiolog:

În primul rând, să fie:

- *observator și mediator* al proceselor intermediilor (**mediu individual ↔ mediu artistic ↔ mediu instructiv-educational/social**);
- *producător* de idei și mesaje cognitiv-formative;
- *coordonator* al unor acțiuni/situații individuale și de grup;
- *proiectant* de acțiuni, strategii, programe, planuri (E. Joița, 2000);
- *experimentator* al ideilor, al ipotezelor individuale și colective;
- *sursă de informare, model de comportament, purtător de valori* (E. Joița, 2000);

În al doilea rând, să-și asume responsabilitate pentru:

- *orientarea managerială a personalității*;
- *inițierea* varietăților de idei, de ipoteze, de proiecte a hărților acționale;
- *luarea deciziilor* rezonabile, alcătuirea adoptarea *hărților* de comportare artistică;
- *alegerea* conținuturilor și strategiilor, resurselor intelectuale conform efortului necesar;
- *ghidarea* diferențiată cu operațiile de acționare;
- *frânarea* factorilor/componentelor nonvalorice a AAaE/S;
- *renovarea* formelor organizaționale, a obiectivelor și a tehnicilor de influențare a educaților;
- *asigurarea* integrării interdisciplinare (dintre *pedagogie*, cu funcții formativ-educative).

Bibliografie:

1. BABII V., 2005, *Eficiența educației muzical-artistice*, Chișinău: SRL „Elena V.I.”.
2. BABII V., BULARGA T., 2014, *Succesul artistic al elevilor din perspectiva devenirii personalității sociale active*. În: Materialele Conferinței științifice naționale cu participare internațională „Fundamente psihopedagogice ale prevenirii și combaterii violenței în sistemul educațional”, 10 octombrie 2014, Univ. Ped. de Stat „Ion Creangă”, Fac. Psihologie și Psihopedagogie Specială, Catedra Psihologie, Chișinău, p. 214-224.

3. BABII V., 2015, *Succesul artistic al elevului*. În culegerea Etic și estetic. Modelare personală prin artă. Volum colectiv – II / Coordonator Marinela Rusu, Iași: ARS LONGA p. 287-294.
4. BABII V., BULARGA T., 2015, *Praxiologia inovativ-artistică*, Iași: Editura ARTES.
5. BELOUS V., 1995, *Bazele performanței umane*, Iași: Ed. Performantica.
6. BULARGA T., 2008, *Psihopedagogia interesului pentru muzică*, Chișinău, SRL „Elena V.I.”.
7. GAGIM I., 2003, *Dimensiunea psihologică a muzicii*, Iași: Ed. Timpul.
8. JOIȚA E., 1998, *Eficiența instruirii: Fundamente pentru o didactică praxiologică*, București: Ed. Didactică și Pedagogică.
9. PAȘCA E. M., 2006, *Un posibil traseu al educației muzicale în perioada prenotației, din perspectivă interdisciplinară*, Iași: Editura ARTES.
10. VIANU I., 1979, *Opere: Introducere în teoria valorilor*, vol. VIII, București: Ed. Minerva.